

บทบรรณาธิการ

EDITORIAL

ช่องว่างของการวิจัยสังคมไทยระดับพื้นฐาน

การวิจัยสังคมศาสตร์ในระดับพื้นฐาน (basic research) ในประเทศไทยในขณะนี้หมายถึง การวิจัยซึ่งเกี่ยวกับระบบสังคม ลักษณะนิสัยใจคอ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเป็นอยู่ ของคนไทยโดยทั่ว ๆ ไป การวิจัยเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อกการศึกษาและวิจัยขั้นสูงซึ่งเกี่ยวกับ สังคมไทย การปกครอง การเมือง และเศรษฐกิจอื่น ๆ ซึ่งจะต้องพึ่งข้อมูลและผลของการวิจัย ในระดับพื้นฐานนี้เป็นอย่างมาก การวิจัยในระดับสูงซึ่งนี้อาจจะเป็นการวิจัยประยุกต์หรือวิจัยขั้น ปลาย(applied or advanced research) และส่วนมากจะจำเพาะเจาะจงในหัวข้อต่าง ๆ แต่ละหัวข้อ โดยเฉพาะ

ในประเทศไทย การวิจัยในระดับพื้นฐานส่วนมากเป็นการศึกษาเกี่ยวกับมานุษยวิทยาและ สังคมวิทยาโดยชาวต่างประเทศ ในเรื่องซึ่งเกี่ยวแก่ชีวิตคนชนบท ระบบความเชื่อถือ ระบบ เครือญาติ ระบบเศรษฐกิจและการปกครองในระดับหมู่บ้าน และเท่าที่เป็นมาแล้ว การวิจัยระดับ พื้นฐานเหล่านี้ได้มุ่งศึกษาแต่ในภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาเหล่านี้มักจะสรุปผลที่ สำคัญ ๆ ไว้ว่า

(1) คนไทยเป็นคนประเภทรักสนุก ไม่ค่อยกระตือรือร้นในการหาความก้าวหน้า ทั้งนี้ เพราะมีความเชื่อถือว่า ถ้าทำบุญมากในชาติก่อนจะได้ดีในชาตินี้ และที่ไม่ได้ดีในชาตินี้ก็เพราะ ไม่ได้ทำบุญไว้ คนไทยจึงนิยมทำบุญเพื่อหวังผลบุญในภายภาคหน้า และไม่พยายามขวนขวาย หาทางก้าวหน้าในอาชีพ

(2) คนไทยไม่สนใจกับการปกครองหรือการเมือง และยิ่งกว่านั้นคนไทยส่วนมากใน ชนบทมีความคิดไปในทางเกรงกลัว “เจ้านาย” ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากชาติก่อน และเจ้านาย เหล่านี้จะปกครองราษฎรทุกคนอย่างพ่อกับลูกซึ่งเป็นระบบการปกครองแบบไทยเดิม ดังที่ได้ ทราบกันทั่วไปว่าพ่อขุนรามคำแหงก็ได้ใช้ระบบปกครองแบบนี้ในสมัยสุโขทัย เพราะฉะนั้น ลูกบ้านทุกคนจึงควรอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่และไม่ควรยุ่งกับเรื่องการเมืองและการปกครองซึ่ง เป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้ใหญ่โดยเฉพาะ

(3) สังคมไทยมีการแบ่งชั้นวรรณะกันตามลักษณะของยศฐาบรรดาศักดิ์ ความรู้ ความสามารถ ความร่ำรวย เชื้อสายและตระกูล ตำแหน่งในทางศาสนา ความเป็นผู้สูงอายุ ฯลฯ เช่นคนไทยจะพยายามทำตนเป็นกันเองกับทุก ๆ คนแต่จะลำดับความต่ำสูงของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมใครอายุมากกว่าก็จะเรียกพี่ ถ้าอายุน้อยกว่าก็เรียกน้อง คนอายุมาก ๆ น้อยก็จะถูกอุปโลกขึ้นเป็น ป้า น้า อา ลุง ดังนั้น สังคมไทยจึงมีการแบ่งชั้นวรรณะกันพอสมควร แต่ไม่ใช่ในลักษณะของวรรณะต่าง ๆ ของประเทศอินเดียในสมัยโบราณ หรือชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมตะวันตก และ

(4) สังคมชนบทประกอบด้วยครอบครัวซึ่งมีพ่อแม่และลูกเป็นส่วนใหญ่และเป็นกลุ่มแก๊งค์กัน (primary group) ทางสังคมวิทยา กลุ่มครอบครัวเหล่านี้จะอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านและไม่ค่อยจะร่วมในกิจการต่าง ๆ ของผู้อื่น และไม่สามารถจะรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อนเหมือนชาวตะวันตก ทั้งนี้เพราะชาวไทยเป็นคนชอบอิสระ และไม่ชอบมีกำหนดกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่จำเป็น ด้วยเหตุนี้นักสังคมศาสตร์จึงได้ตราคนไทยว่าเป็นคนยึดถือลัทธิที่มีความคิดเห็นเป็นส่วนบุคคล (individualism) และสังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่มีความเป็นปึกแผ่น (loosely structured society)

ข้อสรุปต่าง ๆ ข้างบนนี้เป็นผลของการทำวิจัยในภาคกลางของประเทศไทยนับแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ในปัจจุบันนักวิจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นชาวต่างประเทศ ได้ทำการศึกษาปัญหาขั้นพื้นฐานในภาคอื่น ๆ บ้างแล้ว เช่น ในภาคเหนือก็มีผู้สนใจ ทำการศึกษาเกี่ยวกับคนไทยในภาคเหนือไม่เกิน 10 ท่าน เพราะส่วนมากสนใจแต่ในเรื่องของชาวเขา ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีการศึกษามากกว่าภาคกลางแล้วด้วยซ้ำเพราะทางราชการได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาซึ่งส่งเสริมการวิจัยโดยชาวอเมริกันในภาคอีสานอีกทอดหนึ่ง ในภาคใต้ก็มีการศึกษาเกี่ยวกับชาวไทยอิสลามในสี่จังหวัดภาคใต้ที่อยู่ประมาณ 4-5 ราย แต่ยังไม่มีการทำวิจัยหรือการศึกษาเกี่ยวกับสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยในบังกะไดหรือคนไทยในภาคตะวันออกเลย เพราะฉะนั้นปัญหาของการเข้าไม่ถึงประชาชนในภาคใต้นั้นส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะการมีความเข้าใจจิตใจและอุปนิสัยใจคอของคนไทยในบังกะไดไม่เพียงพอ มีหลายคนก็กล่าวว่าคนบังกะไดเป็นคนเลิศจิตใจ เป็นคนศุกฎาโกรธมาก แต่เป็นคนใจดีและรักพวกรักพ้องในยามปกติ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ก็เพียงการกล่าวกันไปโดยไม่มีการศึกษาและพิสูจน์อย่างถ่องแท้เลย ดังนั้นจึงควรจะให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้และภาคตะวันออกขึ้นอย่าง

รับด่วนเพื่อให้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทยมีมากขึ้นในกลุ่มนักวิชาการและนักบริหาร และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและต่อความสงบสุขของประชาชน เช่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พัทลุง นครศรีธรรมราช เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศส่วนมากได้รับและยึดถือผลการวิจัยในภาคกลาง เป็นแม่บทของการวิจัยในภาคอื่น ๆ และเกือบจะถือว่า อุปนิสัยใจคอ ความเชื่อถือระบบสังคม ฯลฯ ในหมู่บ้านบางชั้น กำเภอมีนบุรี เป็นของคนไทยทั้งประเทศ ความแตกต่างระหว่างคนไทยในภาคต่าง ๆ ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการนัก และถึงแม้จะเข้าไปทำการศึกษาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาแล้ว นักวิชาการหลายท่านก็ยังคิดว่าคนไทยในภาคกลางเหมือนกับคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ยกเว้นแต่ภาษา อาหารการกินและการแต่งตัวบ้างเท่านั้น ส่วนระบบสังคม นิสัยใจคอ ความเชื่อถือ ฯลฯ ก็คล้าย ๆ กันเป็นส่วนมาก การที่นักวิชาการยึดผลจากการศึกษาในภาคกลางเป็นแม่บทมากจนเกินไปทำให้การศึกษาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือไขว้ไขวไป และเป็นผลเสียต่อการศึกษาสังคมไทยขั้นพื้นฐานเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันได้มีนักวิชาการบางท่านยอมรับว่า การศึกษาหมู่บ้านในภาคกลางมีอิทธิพลต่อการศึกษาในภาคอื่น ๆ มากจนเกินไป และผลของการศึกษาในภาคอื่น ๆ ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างของคนไทยในภาคต่าง ๆ มากขึ้นแล้ว อย่างไรก็ตาม ภัยเสียที่ได้เกิดขึ้นแล้วนั้นจะต้องใช้เวลาในการแก้ไขอีกมาก นักวิชาการชาวไทยซึ่งย่อมจะมีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีและชีวิตจิตใจของคนไทยดีกว่าชาวต่างชาติ จึงไม่ควรจะนิ่งดูดายให้ชาวต่างชาติเข้าใจคนไทยอย่างผิด ๆ และควรจะทำการศึกษาความแตกต่างของคนไทยในภาคต่าง ๆ ให้มากขึ้น ซึ่งจะเห็นผลประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการศึกษาเกี่ยวกับสังคมไทย และคนไทยในภาคเหนือและทำให้คนไทยได้เข้าใจคนไทยด้วยกันได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

จากการวิจัยที่นักวิชาการบางท่านได้ทำมาแล้วในภาคอื่น ๆ พอที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างของคนไทยในภาคต่าง ๆ ได้บ้างแล้ว เช่น

(1) การที่คนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือดูเหมือนหนึ่งมิได้มีความกระตือรือร้นในการทำมาหาเลี้ยงชีพนั้น ไม่ใช่เพราะเขายอมรับฐานะของคนอันสืบเนื่องมาจากผลบุญที่ได้สะสมมาน้อยในชาติที่แล้ว ๆ มา หากแต่ว่าธรรมชาติและแผ่นดินไม่อำนวยในการเพาะปลูก ที่จริงแล้วชาวอีสานเป็นคนทรหดอดทนและขยันขันแข็ง จากการศึกษาเกี่ยวกับชาวอีสานซึ่งอพยพไปอยู่ในถิ่นอื่น เช่น จังหวัดเชียงรายนั้น พบว่าชาวอีสานเหล่านั้นมีความขยันขันแข็งและทำไร่ทำนาปีละ ๒ ครั้ง และเพาะปลูกพืชอื่น ๆ ด้วย และเป็นที่พักพิงของคนพื้นเมือง ฉะนั้นการอ้าง

เอาความเชื่อถือบางอย่างเป็นการอธิบายพฤติกรรมบางอย่างของคนไทย เช่น ในกรณีนี้การอ้างความเชื่อถือทางศาสนาแบบภาคกลางบางแห่ง ก็อาจจะไม่ตรงต่อความจริงก็ได้

(2) การที่คนไทยไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองนั้น มิได้หมายความว่าคนไทยไม่มีการปกครองแบบเป็นประชาธิปไตยเลย การปกครองในชนบทนั้น ประชาชนในหมู่บ้านสามารถออกคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ในบางแห่งการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านต้องใช้เงินทองหาเสียงในลักษณะเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ยิ่งกว่านั้นการตัดสินใจของหมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีส่วนได้ส่วนเสียแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านย่อมจะเรียกประชุมชาวบ้านเสมอ ถ้าชาวบ้านเห็นดีด้วยก็อาจจะปฏิบัติตาม แต่ถ้าไม่เห็นด้วยชาวบ้านมักจะไม่กล่าวคัดค้าน เพียงแต่ไม่ยอมปฏิบัติตามเท่านั้น ฉะนั้นในสังคมชาวอีสานและชาวเหนือ ประชาชนในหมู่บ้านจะมีสิทธิมีเสียงในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านของตนพอสมควร

(3) การมีระบบเหลื่อมล้ำต่ำสูงในสังคมไทยนั้น แทบทุกภาคจะไม่ผิดแปลกจากกันนัก ทางด้านปฏิบัติ อย่างไรก็ดี จะมีความแตกต่างทางด้านทัศนคติต่อความเหลื่อมล้ำต่ำสูงเหล่านั้นบ้าง เช่น การยอมรับอำนาจของ “เจ้านาย” โดยเหตุที่ชาวอีสานอยู่ห่างไกลจากผู้มีอำนาจในอดีตกว่าชาวไทยภาคกลาง ชาวอีสานจะมีความเกรงกลัวและความไม่ไว้นิ่งเชื่อใจข้าราชการมากกว่าคนภาคกลางแต่ประชาชนทั้ง 2 ภาคก็ยังคงเคารพและยอมรับในควมมีอำนาจราชศักดิ์ของ “เจ้านาย” อยู่เสมอแต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวอีสานจะมีระดับแห่งความเคารพน้อยกว่าภาคกลาง ดังนั้นความแตกต่างเล็ก ๆ น้อย ๆ ในทัศนคติต่อสิ่งเดียวกันของชาวชนบทในภาคต่าง ๆ อาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความเข้าใจของนักวิชาการในการศึกษาชีวิตของคนไทยได้มาก

(4) นักวิชาการหลายท่านเริ่มมีความรู้สึกว่าการที่นักสังคมศาสตร์เรียกคนไทยว่า individualistic และว่าสังคมไทยนั้นไม่เป็นปึกแผ่น (loosely structured society) นั้น อาจจะไม่ตรงต่อความจริงเท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะคนไทยมีระบบเครือญาติที่กว้างขวางและยังยอมรับคนอื่น ๆ เป็นพี่เป็นน้องอยู่เสมอ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับบทบาทของตนอยู่เสมอ ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal relationship) และโดยที่นักสังคมวิทยาตะวันตกใช้มาตรฐานและทฤษฎีของกลุ่ม (formal grouping) เป็นเครื่องมือวัด ความสัมพันธ์ของไทยจึงไม่ปรากฏชัดแจ้งแก่นักวิชาการซึ่งใช้มาตรฐานตะวันตกนี้แต่อย่างไร ยิ่งกว่านั้นการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นพวกในสังคมชนบท เช่น การจัดเป็นคุ้มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดระบบชลประทานในภาคเหนือ การประชุมของกรรมการวัดหรือกรรมการศึกษา

เป็นต้น ก็แสดงให้เห็นได้ชัดพอประมาณว่า คนไทยไม่ใช่ individualistic จนเกินไป และสังคมไทยของเราก็ไม่ loosely structured อย่างที่คิด หากแต่ถ้าสายใยซึ่งเชื่อมโยงระหว่างหน่วยต่างๆ ในสังคมไทยเล็กมากจนสายตาของผู้ไม่สนิทกับสังคมไทยไม่สามารถจะเห็นได้

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างมากว่าการศึกษาระบบสังคมและชีวิตของคนไทยคงจะเริ่มเข้าใจ เข้า รอยบ้างแล้ว และหวังว่านักวิชาการทั้งหลายจะได้พยายามอุดช่องว่างของการศึกษาสังคมไทย ระบุกับพื้นฐานโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เพื่อความเข้าใจอันดีในชีวิตและจิตใจของคนไทยทั้งหมด

สมพร แสงชัย

ปลต : บุญถึง นาคสุวีย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายกำธร สติรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา